

Abbas Zamanov 1911-ci il oktyabrın 10-da Şərur rayonunun Maxta kəndində anadan olub. 1921-1927-ci illərdə ailə vəziyyətinin ağır olması üzündən əvvəlcə Naxçıvan, sonra isə Bakı şəhərində uşaq evlərində yaşayıb və təhsilini davam etdirib. Həyatı əzab-əziyyətlərlə, məşəqqətlərlə keçən Abbas Zamanovun arxa-dayağı kitablar olub. Çətinliklə də olsa təhsilini davam etdirib, həyatın ən ağır sınaqlarından keçib, həyatda hər şeyə öz gücü ilə müvəffəq olub.

1926-cı ildə Bakı Pedaqoji Texnikumuna daxil olan Abbas Zamanov öz fəallığı, işgüzarlığı ilə başqalarından seçilib və onun qeyri-adi xüsusiyyətlərini nəzərə alıb komsomol sisteminə rəhbər vəzifəsinə təyin ediblər. 1933-cü ilə kimi komsomol işlərində çalışmış Abbas Zamanov elmi yaradıcılıq işlərindən uzaq düşməmək üçün komsomol işlərindən ayrılaraq "Gənc işçi" qəzetində redaktor müavini, "Gənc bolşevik" qəzetində redaktor vəzifəsində çalışmağa başlayıb. Sonralar o, "Ədəbiyyat və incəsənət" qəzetində məsul katib, "Azərneşr"də bədii ədəbiyyat şöbəsinin müdiri vəzifələrində işləyib. Abbas Zamanov bir müddət Azərbaycan Dövlət Filarmoniyasının və Azərbaycan Opera və Balet Teatrının direktoru vəzifələrində də çalışıb. Bütün bunlarla yanaşı, Abbas Zamanov heç vaxt elmi tədqiqatlarından əl çəkməyib, daim axtarırlar aparıb, necə deyirlər, "qələmini öz biliyinin gücü ilə möhkəmləndirib".

Abbas Zamanov Böyük Vətən müharibəsi dövründə öz qələmini süngüyə çevirib, Səməd Vurğun demişkən "məsələlər əsgər" olub. Müharibənin ilk günlərindən cəbhəyə yola düşüb və "Döyüşən Krım" qəzetində tərcüməçi vəzifəsində çalışaraq, cəbhə həyatını əks etdirən çərçülərlə müntəzəm olaraq çıxışlar edib, 1947-ci ilə kimi orduda xidmət edib.

Abbas Zamanov ordu sıralarından tərxis olunduqdan sonra elmi-pedaqoji fəaliyyətə başlayıb, 1948-ci ildən müəyyən fasillərlə Azərbaycan Dövlət Universitetində ömrünün sonuna dek müəllim işləyib, elmi-tədqiqat işləri ilə məşğul olub. Belə ki, 1948-1960-cı illərdə ADU-da müəllim, 1960-1968-ci illərdə Azərbaycan MEA-nın Nizami adına Dil və Ədəbiyyat İnstitutunda kiçik elmi işçi, 1968-1971-ci illərdə Nizami adına Ədəbiyyat muzeyinin direktoru, 1971-1979-cu illərdə ADU-nun Azərbaycan Ədəbiyyatı kafedrasının müdiri, Xəbərlər Mətbuat Agentliyi Azərbaycan Şurasının sədri və s. məsul vəzifələrdə işləməyə də, daimi iş yeri ADU olub.

Azərbaycanda peşəsindən, hansı sahədə çalışmasından asılı olmayaraq elə o böyük hörməti qazanan nüfuzlu adamlara "müəllim" deyərək müraciət etmək bir adət halını alıb. Abbas Zamanov başqa sahədə çalışsa da, yəni onun adının qarşısında "müəllim" kəlməsi işlənməzdi. Çünki o, bütün varlığı ilə mənsub olduğu xalqa təmənnasız xidmət edən bir ziyalı olub.

onun göndərdiyi kitablarından ibarət 6 minə yaxın fondu olan "Abbas Zamanovun Bağış Kitabları" adlı kitabxana fəaliyyət göstərir.

Tarixi şəxsiyyət Abbas Zamanov üçün Vətən, millət hər şeydən üstün idi.

bilirdi ki, bu məsələ haqqında danışırsa ona ağır başa gələcək. Belə bir fürsət nəhayət ki, yaranır...

Azərbaycan Elmlər Akademiyasının böyük akt zalında Səməd Vurğuna həsr olunan gecə keçirilirdi. Dəvət olunanlar arasında

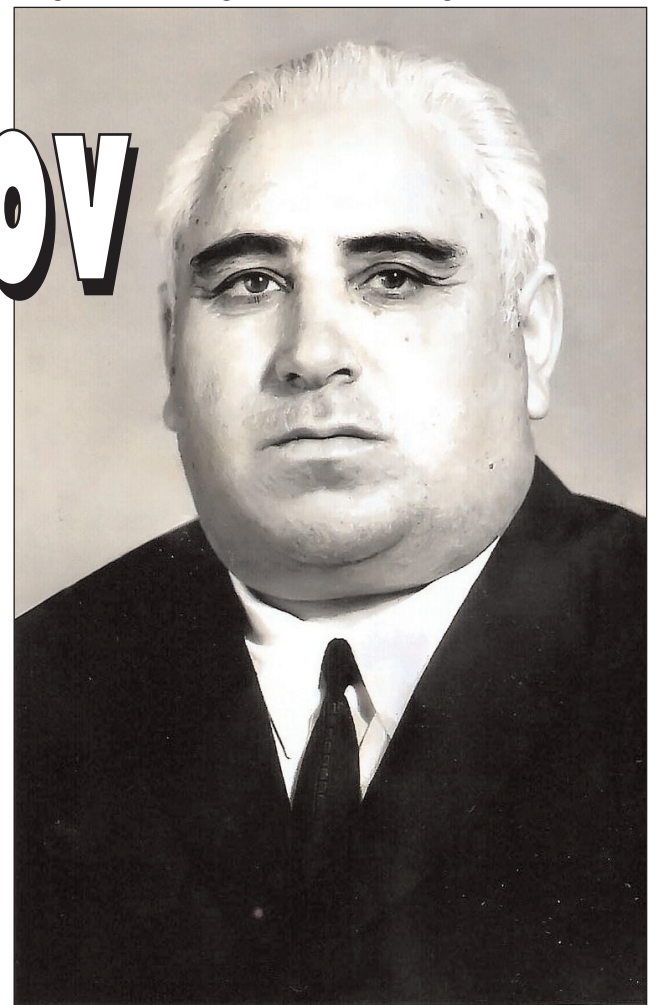
vətənpərvərlik duyğusunu, xalqa vurğunluğu birinci növbədə Abbas Zamanovdan öyrənmişik".

Bu gün cəsarətlə deyə bilərik ki, 60-cı illərin hadisələrində Abbas Zamanovun cəsarəti, qeyrəti, doğru sözü qəlblərdə, fikirlərdə

çıvana qayıdarkən onu ilk ziyarət edənlərdən və mənəvi dəstək olanlardan biri də Abbas Zamanov idi. Təkcə bir faktı qeyd etmək yerinə düşər ki, Abbas Zamanovun vəfatı hər kəsi kədərləndirdiyi kimi, Heydər Əliyevi də dərin kədərləndirmişdi. O, Abbas Za-

Tarixdə iz buraxanlar:

Abbas Zamanov

Bununla yanaşı, elə əsl sənəti müəllimlik olub. Orta məktəbdə də dərslər deyib, ali məktəblərdə də və həmişə ədəbiyyatımızı, zəngin mədəniyyətimizi təbliğ edib. Hazırda elm və maarif sahəsində çalışmış bir çox alimlərimizin müəllimi olub.

Abbas Zamanov xalqımızın yetişdirdiyi və ədəbiyyatımızı hərtərəfli inkişaf etdirən korifeylərdən biridir. Bu görkəmli alimin yaradıcılıq diapazonu geniş və çoxşaxəlidir. Onun elmi yaradıcılığının əsasında M.Ə.Sabirin həyatı və yaradıcılığı durur. O, ömrünün böyük hissəsini M.Ə.Sabir irsinin öyrənilməsinə sərf edib. "Müasirləri Sabir haqqında" (1962), "Əməl dostları" (1979), "Sabir gülür" (1982), "Sabir bu gün" (1985) və s. bu kimi sanballı əsərlər Abbas Zamanovun qələminin məhsuludur.

1967-ci ildə "Sabir və müasirləri" mövzusunda yazdığı namizədlik dissertasiyasının dərin məzmununa, geniş əhatə dairəsinə görə Ali Attestasiya Komissiyası onu birbaşa filologiya elmləri doktoru alimlik dərəcəsinə layiq görüb. Beləliklə, Abbas Zamanov Azərbaycan filologiyası sahəsində tarixdə ilk dəfə olaraq birbaşa doktorluq alimlik dərəcəsi alan elm xadimi olub.

Abbas Zamanov yaradıcılığı ilə bərabər böyük ictimai xadim idi. O, hələ Sovet hökumətinin "qılıncının qabağı da, dalı da kəsəndə" dünya azərbaycanlıları ilə əlaqə saxlayırdı. Belə ki o, öz hesabına Azərbaycanda nəşr edilən qiymətli əsərləri dünya azərbaycanlılarına çatdırırdı. Xaricdə olan azərbaycanlılar da Abbas müəllimə özlərində nəşr edilən ədəbiyyatları göndərirdilər. O dövrdə ağır iş olsa da, Abbas müəllim bu işin öhdəsindən ləyaqətlə gəlirdi. İndi qardaş Türkiyə Cümhuriyyətində, Ərzurum Atatürk Universitetində

Xeyirxah əməllərlə dolu olan ürəyi həmişə Vətən, millət üçün döyünər, çırpınardı. O hər zaman milləti ilə fəxr edər, Vətənin dar günündə isə narahatlıq keçirirdi. Vətəni sevmək azdır, onu qorumaq daha vacibdir! Əlbəttə, hər kəs Vətəni sevdini sözlə ifadə edir, amma yeri gələndə əməldə təsdiq edə bilmir. Hər bir azərbaycanlı yaxşı bilir ki, professor Abbas Zamanov Vətənin, millətin sevdini əməldə də təsdiq edib.

Tarixdən məlumdur ki, mənfur qonşularımız zaman-zaman bizə ərazi iddiaları edib, tarixi ərazilərimizi işğal edərək öz ərazilərinə qatıb və ərazilərini bizim torpaqlar hesabına genişləndiriblər. Bu bərədə mən uzun-uzadı danışmaq istəmirəm, ona görə ki, bununla bağlı çox deyilib, çox yazılıb. Doğrudur, bu mövzuda mən uzun illər boyu ciddi-ciddi araşdırmalar apararaq rəsmi arxiv sənədləri əsasında 6 cildlik, 5 min səhifəyə yaxın bir kitab yazıb gələcək nəsələ, insanlığa çatdırmışam... Bu məsələ Abbas müəllimin də gündəmində olub. Bircə faktı qeyd etmək istəyirəm ki, keçən əsrin 60-cı illərində mənfur qonşularımız bizə yenə ərazi iddiaları etdilər. Bu dəfə onlar qədim Azərbaycan eli olan Naxçıvanı hədəf götürdülər. O zaman SSRİ dövlətinə rəhbərlik edən N.S.Xruşçovun maymaqlığından istifadə edərək, Naxçıvanı Azərbaycandan ayıraraq Ermənistanə vermək məsələsini siyasi büroya çıxartdılar. Bu işə, Azərbaycanın bir nömrəli düşməni A.Mikoyan rəhbərlik edirdi. Onlar siyasi bürodan da bu işin artıq, ruslar demişkən, "döbrösu"nu almışdılar.

Məsələ çox ciddi idi. Bu məsələ Abbas müəllimi çox narahat etməyə başlayırdı. O, fürsət axtarırdı ki, məsələni Azərbaycan ictimaiyyətinə çatdırsın. Özü də

Abbas müəllim də vardı. Salon ağzına qədər dolu idi. İclası akademik Məmməd Arif aparırdı. O, çıxış üçün sözü Abbas müəllimə verdi. Abbas müəllim Səməd Vurğun yaradıcılığı haqqında çıxış edərək, axırda sözünü belə yekunlaşdırdı ki, bu gün Səməd Vurğun sağ olsaydı, deyərdi ki, biz Naxçıvanı ermənilərə vermərik. Bu sözdən sonra salonu gurultulu alqışlar bürüdü. Adətən belə vəziyyətdən ustalıqla çıxmağı bacaran Məmməd Arif aranı sakitləşdirmək istədi, amma Abbas müəllim yenidən tribunaya qayıtdı və dedi: "Mən sözümdə demişəm və sözümdən də qaçmıram". Sonra nələr baş verdi, nələr...

Abbas müəllim o zaman üçün ağır cəza olan Kommunist Partiyası sıralarından xaric edildi. ADU-dan işdən çıxarıldı və məşəqqətli günləri başladı... Amma Abbas müəllim heç vaxt sözümdən dönmədi. Naxçıvan məsələsi də müsbət həll olundu, Abbas müəllim də yenidən partiya sıralarına qaytarıldı, yenidən ADU-da işə bərpə olundu. Necə deyirlər, "haqqı incələr, amma üzülmez." Abbas müəllimin bu cəsarəti SSRİ hökuməti dövründə Naxçıvan söhbətinə son qoydu. Keçən əsrin 80-ci illərinin axırı, 90-cı illərin əvvəllərində mənfur qonşularımız yenidən Naxçıvana göz dikdilər. Ermənilər tez-tez Səməd Vurğuna tutaraq Naxçıvanı işğal etmək istəyirdilər. Naxçıvanlılar mərdliklə vətənlərini qoruyurdular. 90-cı illərdə Abbas müəllim Naxçıvana gəldi və Səməd Vurğuna qəhrəmanlarımızla şəxsən özü görüşdü. Bu, Abbas müəllimin Naxçıvana son gəlişi oldu. Abbas Zamanovun vətənpərvərliyi haqqında fikrimi professor Şamil Qurbanovun bir deyimini ilə tamamlamaq istəyirəm. O yazırdı: "Biz hamımız yüksək vətəndaşlıq hissinə,

inqilab edərək, bizə cəsarətli olmağı, doğru söz deməyi öyrətdi.

Abbas Zamanov yaşadığı dövr ərzində çox məhsuldar işləyib. O, ədəbiyyatın hər sahəsində küllüq çalib və uğurlar qazanıb. Alimin yaxın dostu, ədəbiyyatşünas alim Əziz Şərif onu belə səciyyələndirib: "Heç bir ədəbiyyat sənəti kimi fədakar mücahidsiz ötmüş bilməz. Vay o ədəbiyyatın halına ki, onun Abbas Zamanovu olmasın".

Abbas Zamanovun şöhrəti, alim nüfuzu İttifaqda və xaricdə də bəllidir. O çətin illərdə xaricdə yaşayan azərbaycanlılarla çoxcəhətli elmi-mədəni əlaqələrin yaranmasında Abbas müəllimin xidmətləri əvəzsizdir. Avropadakı Azərbaycan mühacirətinin Vətənlə əlaqəsi daha çox onun vasitəsilə mümkün olub. Ədəbiyyat və mədəniyyətimizin təbliği sahəsində Abbas Zamanov bir institut kollektivi qədər iş görüb.

Ulu öndər Heydər Əliyev Abbas Zamanovun yaradıcılığını və fəaliyyətini yüksək dəyərləndirir, daim onunla əlaqə saxlayırdı. Təsədüfi deyil ki, Moskvadan Azərbaycana, doğma Nax-

manovun Azərbaycan ədəbiyyatı üçün gördüyü nəhəng elmi işini, vətənpərvərliyini, xeyirxahlığını xüsusi vurğulayırdı. Onun Abbas Zamanovun vəfatı ilə bağlı 1 aprel 1993-cü il tarixdə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasına ünvanladığı teleqramda deyirdi: "Azərbaycan Elmlər Akademiyasının müxbir üzvü, əməkdar elm xadimi, professor Abbas Zamanovun vəfatı bizi dərin kədərləndirir. Abbas Zamanovun vəfatı ilə əlaqədar Naxçıvan Muxtar Vilayətinin əhalisi adından Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasına, ADU-ya, mərhumun ailə üzvlərinə dərin hüznə başsağlığı verirəm. Vətənpərvər alim, xeyirxah insan Abbas Zamanovun xatirəsi daim qəlbimizdə yaşayacaqdır". Bu da bir həqiqətdir ki, Abbas Zamanov unudulmaq deyil, yaşadılmaq haqqı olan nadir şəxsiyyətlərdən idi. Ümid edirik ki, qədirlən Azərbaycan xalqı heç vaxt Abbas Zamanovunu unutmayacaq və daim onu yaşadacaq.

1993-cü il aprel ayının 1-də Bakıda vəfat edən bu tarixi şəxsiyyət ikinci Fəxri Xiyabanda dəfn olunub.

Allah rəhmət eləsin.

Fazil QARAOĞLU
Professor